C/2025/772

11.2.2025

Avizul Comitetului Economic și Social European

Către o propunere legislativă privind tranziția justă și instrumente de politică ale UE care să consolideze dimensiunea socială a Pactului verde european

(aviz din proprie inițiativă)

(C/2025/772)

Raportor: **Dirk BERGRATH**

Consiliere	Christiny MILLER (pentru raportor) Anna KWIATKIEWICZ (pentru Grupul I)
Decizia Adunării Plenare	15.2.2024
Temei juridic	Articolul 52 alineatul (2) din Regulamentul de procedură
Secțiunea competentă	Secțiunea pentru agricultură, dezvoltare rurală și protecția mediului
Data adoptării în secțiune	13.11.2024
Data adoptării în sesiunea plenară	5.12.2024
Sesiunea plenară nr.	592
Rezultatul votului (pentru/împotrivă/abțineri)	179/1/6

1. Concluzii și recomandări

Comitetul Economic și Social European (CESE):

1.1. subliniază importanța tranziției juste în UE, în conformitate cu prioritățile strategice și cu orientările politice ale Comisiei Europene pentru perioada 2024-2029. Tranziția justă va avea un impact deosebit asupra lumii muncii, afectând diverse sectoare, regiuni, locuri de muncă și competențe (inclusiv aspecte precum genul, dimensiunea intergenerațională și grupurile vulnerabile), asupra nivelului de bunăstare, cooperării între statele membre, guvernanței, afacerilor și a întreprinderilor (în special IMM-urile), precum și asupra finanțării și investițiilor;

1.2. subliniază necesitatea unui pachet cuprinzător de măsuri pentru lumea muncii, care să integreze instrumentele existente la nivelul UE și să ofere statelor membre o marjă de manevră suficientă pentru a adopta soluții adecvate la nivel național și regional. Acestea pot include reforme și revizuiri ale legislației și recomandărilor existente.

1.3. Solicită un pachet de politici pentru o tranziție justă pentru lumea muncii prin anticiparea și gestionarea schimbărilor, având ca principii de bază dialogul social și negocierea colectivă ([1]).

Acest pachet de politici ar trebui să includă măsuri precum:

— efectuarea unor cartografieri ale nevoilor și strategiilor în materie de competențe;

— instituirea și punerea în aplicare a unor programe adecvate de dezvoltare a competențelor;

— instituirea unui drept semnificativ și exercitabil la ore de formare compensate integral pentru toți lucrătorii;

— garantarea creării, la nivel de întreprindere, a unor sisteme eficace de participare, informare și consultare a lucrătorilor, în conformitate cu normele aplicabile;

([1]) JO C, C/2024/1576, 5.3.2024, ELI: https://eur-lex.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj.

— integrarea inițiativelor privind tranziția justă în punerea în aplicare a Pilonului european al drepturilor sociale (PEDS) și a semestrului european;

— crearea unor stimulente puternice pentru ca întreprinderile: să acorde prioritate perfecționării angajaților actuali pentru a acoperi lacunele în materie de competențe; să elaboreze, să publice și să actualizeze periodic planuri de tranziție ale întreprinderilor care să anticipeze schimbările și să elaboreze strategii de gestionare a efectelor posibile; să încurajeze majorarea contribuțiilor destinate uceniciei și formării, în conformitate cu modelele naționale, pentru a finanța parțial formarea lucrătorilor la nivel regional.

1.4. recomandă activități de cartografiere detaliată pentru a asigura sensibilizarea cu privire la provocările și oportunitățile tranziției la nivelul UE, la nivel național și regional, în prezent și în viitor. Factorii de decizie de la nivelurile adecvate și întreprinderile trebuie să se bazeze pe aceste cunoștințe pentru a elabora planuri cuprinzătoare de tranziție și strategii în materie de competențe în colaborare cu partenerii sociali și cu alte părți interesate și pentru a monitoriza progresele înregistrate. Observatorul pentru o tranziție justă, instituit de Comisia Europeană, poate prelua conducerea acțiunilor de cartografiere a politicilor și a celor mai bune practici și poate aduce un sprijin statelor membre în materie de date și monitorizare;

1.5. invită Comisia Europeană și statele membre să asigure o finanțare adecvată prin extinderea Fondului pentru o tranziție justă și a Fondului social pentru climă, aliniindu-le la alte fonduri ale UE care contribuie la obiectivele tranziției juste, precum și prin consolidarea și corelarea altor metode de finanțare și prin mobilizarea finanțării private pentru tranziție.

2. **Introducere**

2.1. Pactul verde european stabilește angajamentul obligatoriu din punct de vedere juridic al Uniunii Europene de a reduce emisiile cu 55 % până în 2030 și de a atinge neutralitatea climatică până în 2050. Comunicarea Comisiei privind Pactul verde european afirmă că tranziția trebuie să fie justă și favorabilă incluziunii și să pună oamenii pe primul plan, acordând o atenție deosebită regiunilor, industriilor și lucrătorilor care se vor confrunta cu cele mai mari provocări ([2]). Una dintre prioritățile Consiliului European pentru perioada 2024-2029 este și de a „urmări o tranziție climatică justă și echitabilă, cu scopul de a rămâne competitivi la nivel mondial și de a ne spori suveranitatea energetică” ([3]).

2.2. Comunicarea Comisiei privind obiectivul climatic al Europei pentru 2040 evocă o reducere netă cu 90 % a emisiilor de gaze cu efect de seră în comparație cu nivelurile din 1990. CESE sprijină obiectivul recomandat, vizând reducerea cu 90 % a emisiilor nete de gaze cu efect de seră până în 2040, întrucât este coerent cu evaluarea științifică privind ceea ce constituie o contribuție echitabilă a Europei la obiectivul de a limita încălzirea globală la 1,5°C, însă subliniază că o acțiune coordonată în toate sectoarele este esențială pentru atingerea acestui obiectiv. În același timp, subliniază că obiectivul este exigent și poate fi atins numai dacă sunt puse în aplicare politici favorabile, care să asigure competitivitatea industriilor europene și o tranziție justă prin utilizarea tuturor tehnologiilor cu emisii scăzute de dioxid de carbon sau fără emisii într-un mod eficient din punctul de vedere al costurilor ([4]). Măsurile de redistribuire vor fi esențiale pentru abordarea impactului social, astfel încât nimeni să nu rămână în urmă ([5]).

2.3. Tranziția va genera noi oportunități și provocări serioase în materie de afaceri și de creare de locuri de muncă pentru lucrătorii de la toate nivelurile de calificare, însă unele regiuni vor avea beneficii mai mari decât altele. Politica de coeziune a UE și măsurile naționale vor continua să joace un rol esențial în sprijinirea regiunilor celor mai afectate de tranziție ([6]). Se estimează că 40 % dintre lucrătorii din UE vor fi afectați în mod direct de tranziție ([7]).

2.4. În același timp, există riscul de regres în ceea ce privește obiectivele Pactului verde al UE, cu o distanțare din ce în ce mai mare a cetățenilor și responsabililor politici de politicile verzi, ca urmare a percepției tranziției, în forma sa actuală, ca fiind inechitabilă ([8]), ([9]), sporind obligațiile întreprinderilor și contribuind la lipsa unor condiții esențiale pentru o susținere mai fermă a întreprinderilor în Europa ([10]). Cu toate acestea, sondajele de opinie publică arată că majoritatea europenilor sprijină o tranziție verde echitabilă ([11]).

([2]) COM(2019) 640 final.
([3]) Agenda strategică a Consiliului European pentru perioada 2024-2029.
([4]) JO C, C/2024/4667, 9.8.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/4667/oj.
([5]) COM(2024) 63 final.
([6]) COM(2024) 63 final.
([7]) https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/2024-08/ef23032en.pdf.
([8]) *A new governance framework to safeguard the European Green Deal*.
([9]) *Enabling the green and just transition*.
([10]) http://antwerp-declaration.eu/.
([11]) Eurobarometrul special 100.1 – Parlametru 2023.

2.5. Este esențial ca această tranziție să fie justă. Orientările pentru o tranziție justă ale Organizației Internaționale a Muncii afirmă că „o tranziție justă pentru toți către o economie durabilă din punctul de vedere al mediului trebuie să fie bine gestionată și să contribuie la obiectivele privind asigurarea unor condiții de muncă decente pentru toți, incluziunea socială și eradicarea sărăciei” ([12]).

3. **Limitele actualelor instrumente de politică ale UE**

3.1. CESE salută și recunoaște numeroasele instrumente de politică existente la nivel european care abordează fie direct, fie indirect tranziția justă, dar observă, de asemenea, contradicțiile reciproce și lacunele care afectează anumite politici.

3.2. CESE salută propunerea de recomandare a Consiliului privind asigurarea unei tranziții echitabile către neutralitatea climatică, dar observă și că această propunere fără caracter obligatoriu nu oferă platforma cuprinzătoare în materie de politici de care are nevoie UE pentru a gestiona toate consecințele ([13]). Prin urmare, statele membre ar trebui să fie sprijinite în eforturile lor de a pune în aplicare recomandarea în conformitate cu contextele naționale.

3.3. Mecanismul pentru o tranziție justă și Fondul social pentru climă care a fost propus vor fi valoroase pentru consolidarea și gestionarea unei tranziții juste la nivel regional și sectorial. Aceste instrumente sunt însă limitate ca dimensiune și domeniu de aplicare și abordează doar o mică parte a procesului de tranziție ([14]). Resursele financiare ale Fondului social pentru climă și ale Fondului pentru o tranziție justă nu vor fi suficiente pentru a îndeplini obiectivele pentru care au fost concepute și ar trebui utilizate în mod eficace ([15]).

3.4. Pentru a elimina decalajul dintre instrumentele UE pentru o tranziție justă, cadrul de politică pentru o tranziție justă (CPTJ) ar trebui să permită punerea în aplicare deplină a Acordului de la Paris ([16]), a Agendei 2030 pentru dezvoltare durabilă a Organizației Națiunilor Unite ([17]) și a obiectivelor sale de dezvoltare durabilă ([18]), a Pilonului european al drepturilor sociale și a Strategiei privind competitivitatea pe termen lung ([19]). Orientările OIM pentru o tranziție justă ([20]) ar trebui să ofere opțiuni specifice pentru formularea, punerea în aplicare și monitorizarea CPTJ ([21]).

4. **Un pachet de politici ale UE privind o tranziție justă în lumea muncii și instrumentele aferente**

4.1. Tranziția justă este un proces complex, care afectează o mare parte a societății, iar un singur instrument de politică nu este suficient pentru a face față acestei provocări. Prin urmare, CESE solicită evaluarea lacunelor din instrumentele de politică existente și, ori de câte ori este necesar, completarea acestora cu noi măsuri în vederea instituirii unui pachet de politici coordonate pentru lumea muncii. Acest pachet ar trebui să integreze instrumentele existente la nivelul UE și să ofere statelor membre o marjă de manevră suficientă pentru a adopta soluții adecvate la nivel național sau regional. Propunerile de mai jos prezintă elementele unui astfel de pachet de politici.

4.2. Un astfel de pachet ar trebui să cuprindă elementele constitutive ale lumii muncii într-o tranziție justă, ținând seama de repartizarea competențelor, astfel cum este definită în tratate, și de rolul partenerilor sociali, și anume: sectoarele, regiunile, locurile de muncă și competențele (inclusiv aspectele legate de gen, de dimensiunea intergenerațională și grupurile vulnerabile), protecția socială, cooperarea între statele membre, guvernanța, afacerile și întreprinderile (în special IMM-urile), precum și finanțarea și investițiile.

([12]) *Guidelines for a just transition towards environmentally sustainable economies and societies for all*, OIM.
([13]) JO C 486, 21.12.2022, p. 95.
([14]) JO C, C/2024/1576, 5.3.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj.
([15]) *The European Green Deal and the „Leave No One Behind” principle*.
([16]) Acordul de la Paris.
([17]) Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă.
([18]) Obiectivele de dezvoltare durabilă.
([19]) *Long-term competitiveness of the EU looking beyond 2030*.
([20]) *Guidelines for a just transition towards environmentally sustainable economies and societies for all*, OIM.
([21]) JO C, C/2024/1576, 5.3.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj.

Sectoarele

4.3. O abordare sectorială a îmbunătățirii și monitorizării calității locurilor de muncă este esențială ([22]). Pactul verde european prevede că tranziția este necesară în toate sectoarele, în momente diferite și în grade diferite ([23]). Cu toate acestea, sectoarele cu niveluri mai ridicate de emisii de GES – de exemplu sectoarele energetice bazate pe combustibili fosili, cum ar fi sectoarele de exploatare a petrolului, cărbunelui și gazelor, industria și transporturile ([24]) – se vor confrunta cu o tranziție mai dificilă. Totodată, este nevoie de inovare pentru a explora opțiunile energetice decarbonizate, stocarea energiei, captarea carbonului și alte tehnologii care pot facilita tranziția. Schimbările menționate vor avea un impact asupra întreprinderilor care își desfășoară activitatea în aceste sectoare, asupra lucrătorilor lor și regiunilor în care sunt situate, asupra competitivității, precum și asupra disponibilității alimentelor.

Propuneri:

— Comisia, în strânsă cooperare cu statele membre, ar trebui să coordoneze o cartografiere detaliată pentru a înțelege ce sectoare strategice se vor extinde, se vor transforma sau se vor reduce și vor fi eliminate treptat. Această cartografiere ar trebui să prezinte măsuri de sprijin adecvate, cum ar fi finanțarea din partea UE, ajutoarele de stat, protecția socială, sprijinul social temporar și inițiativele de recalificare profesională pentru a facilita tranzițiile de la un loc de muncă la altul. Cartografierea ar trebui să includă o analiză a impactului pe care îl va avea tranziția asupra ocupării forței de muncă și a competențelor în diferite țări, regiuni și sectoare, inclusiv asupra subcontractanților și a lanțurilor valorice din aval ([25]). În conformitate cu recomandările cuprinse în orientările politice pentru perioada 2024-2029, cartografierea ar trebui, de asemenea, să analizeze posibilele efecte de propagare negative ale tranziției Europei, inclusiv asupra altor părți ale lumii, pentru a le atenua prin intermediul planurilor de tranziție sectorială și teritorială;

— parcursurile de tranziție și planurile de tranziție de la un loc de muncă la altul ar trebui elaborate în cooperare cu partenerii sociali și în cadrul negocierilor colective;

— reciprocitatea și angajamentele globale, inclusiv acordurile comerciale internaționale, ar trebui luate în considerare atunci când se analizează planurile sectoriale.

Teritoriile

4.4. Întrucât unele sectoare sunt eliminate treptat, teritoriile care se bazează pe acestea vor fi puternic afectate, în momente diferite și în grade diferite. Teritoriile afectate vor trebui să își restructureze și să își diversifice economiile, orientându-se către noi activități economice, să pregătească forța de muncă pentru schimbările emergente și viitoarele locuri de muncă și să mențină coeziunea socială ([26]). Lucrătorii din UE ar trebui să aibă libertatea de a rămâne ([27]) și de a avea acces la locuri de muncă productive de înaltă calitate pe plan local, care să contribuie la dezvoltarea și bunăstarea comunităților lor, în special în zonele rurale. Pentru aceasta, este nevoie de crearea unui mediu favorabil, care să sprijine schimbări structurale în întreprinderile existente, precum și investițiile și crearea de locuri de muncă pentru tranziția verde.

Propuneri:

— Comisia Europeană și statele membre ar trebui să se asigure că teritoriile au parcursuri de tranziție bazate pe realitatea zonei, dezvoltate în colaborare cu autoritățile locale și cu partenerii sociali la nivelul corespunzător, precum și planuri de tranziție sectoriale care oferă opțiuni alternative de ocupare a forței de muncă și de formare. Statele membre ar trebui să sprijine inițiativele plasate sub responsabilitatea comunității și să asigure o consultare amplă a locuitorilor și a societății civile.

Locurile de muncă și competențele

4.5. Tranziția va fi marcată, în anumite sectoare, de o scădere substanțială a numărului de locuri de muncă, iar în alte sectoare, de transformarea unor profiluri profesionale și a cerințelor în materie de competențe. Politicile vizând atingerea obiectivului de reducere cu 55 % a emisiilor de gaze cu efect de seră până în 2030 ar putea avea, în general, o influență pozitivă asupra numărului de locuri de muncă ([28]). Procesul cel mai pregnant va fi înlocuirea locurilor de muncă și/sau redefinirea acestora. Acest proces va depinde de contextul național, precum și de punctul de plecare.

([22]) https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/2024-08/ef23032en.pdf.
([23]) COM(2019) 640 final.
([24]) Emisiile de gaze cu efect de seră pe sectoare agregate, https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/daviz/ghg-emissions-by-aggregated-sector-5#tab-dashboard-02.
([25]) JO C 275, 18.7.2022, p. 101.
([26]) Platforma pentru o tranziție justă.
([27]) *Much more than a market – Speed, Security, Solidarity*.
([28]) Comisia Europeană, Centrul Comun de Cercetare, Murauskaite-Bull, I., Scapolo, F., Muench, S. și alții, *The future of jobs is green*, Oficiul pentru Publicații, 2021.

Propuneri:

— Comisia Europeană și statele membre ar trebui să depună eforturi pentru o înțelegere comună și să elaboreze orientări privind locurile de muncă de calitate, siguranța locurilor de muncă și condițiile de muncă pentru locurile de muncă ecologice. Ele ar trebui, de asemenea, să faciliteze schimburile între statele membre pentru a promova bunele practici și pentru a prezenta modul în care acquis-ul social al UE este pus în aplicare la nivel național. CESE salută intenția Comisiei de a elabora, împreună cu partenerii sociali, o foaie de parcurs privind locurile de muncă de calitate, astfel cum se propune în orientările politice pentru perioada 2024-2029 ([29]), și invită Comisia să ia în considerare propunerile formulate în prezentul aviz;

— utilizarea de informații actualizate privind piața forței de muncă și competențele și o analiză prospectivă la nivel regional, sectorial și profesional permit identificarea și anticiparea nevoilor în materie de competențe specifice ocupațiilor și de competențe transversale și adaptarea în consecință a programelor de formare, pentru a răspunde nevoilor pe termen scurt și lung ([30]);

— statele membre ar trebui să elaboreze și să promoveze strategii de perfecționare și recalificare pentru a face să crească participarea adulților la cursuri de formare pentru noile competențe și locuri de muncă specifice tranziției. De asemenea, ele ar trebui să actualizeze programele de educație și formare profesională (EFP) și să promoveze parteneriate mai strânse între actorii din domeniul educației și formării și IMM-uri, întreprinderile sociale de inserție și partenerii sociali, în conformitate cu modelul național de guvernanță și practică în domeniul EFP. Nu în ultimul rând, ele ar trebui să introducă sau să consolideze scheme de sprijin pentru ucenicii, stagii remunerate și programe de observare directă la locul de muncă cu o componentă solidă de formare, în special în microîntreprinderi și în întreprinderi mici și mijlocii, inclusiv în cele care contribuie la obiectivele climatice și de mediu, precum și în sectoarele care se confruntă cu deficite de competențe. Aceste sisteme ar trebui să facă obiectul unei monitorizări și evaluări naționale sau regionale și ar trebui să vizeze garantarea calității locurilor de muncă ([31]);

— sunt necesare stimulente adecvate pentru ca IMM-urile să investească în perfecționare și recalificare și pentru a promova o cultură a învățării pe tot parcursul vieții pentru antreprenori și lucrători, printre altele prin acordarea de microcertificate;

— promovarea creării de rețele între IMM-uri pentru schimbul de cunoștințe;

— promovarea dialogului social pe baza bunelor practici pentru a oferi persoanelor angajate sau aflate în perioade de tranziție între locuri de muncă sprijin pentru cursuri de formare mai scurte sau mai lungi, pentru a-și dezvolta competențele. Acest lucru ar putea fi luat în considerare pentru noul Pact pentru dialogul social european propus pentru începutul anului 2025 ([32]), ([33]);

— tranziția justă ar trebui integrată în strategiile naționale în materie de competențe, înglobând propunerile din Agenda europeană pentru competențe și Noua strategie industrială actualizată ale Comisiei. Parteneriatele în materie de competențe din cadrul Pactului pentru competențe vor reprezenta, de asemenea, o pârghie importantă ([34]);

— strategiile în materie de competențe ar trebui să abordeze inegalitățile de gen preexistente și să garanteze că politicile pentru tranziția justă îmbunătățesc în mod activ egalitatea de gen ([35]), ([36]). De asemenea, ar trebui să se acorde toată atenția efectelor schimbării sau pierderii locului de muncă asupra grupurilor sociale expuse riscului de excluziune de pe piața forței de muncă, cum ar fi persoanele cu handicap, persoanele în vârstă, migranții sau șomerii de lungă durată;

— CESE invită Comisia Europeană să ia în considerare punctele de mai sus pentru următoarea revizuire a Planului de acțiune privind Pilonul european al drepturilor sociale.

Sistemele de protecție socială

4.6. Fiecare stat membru ar trebui încurajat să își revizuiască sistemul de protecție socială, pentru a garanta că acesta este în măsură să sprijine tranziția verde și persoanele afectate în modul cel mai eficient, în vederea asigurării unor locuri de muncă durabile și a reducerii sărăciei și a inegalității. Protecția socială contribuie la adaptarea la schimbările climatice și la atenuarea acestora și sprijină, de asemenea, tranziția justă prin protejarea veniturilor, a sănătății și a locurilor de muncă ale cetățenilor, ceea ce, la rândul său, poate consolida sprijinul public pentru tranziție ([37]).

([29]) https://commission.europa.eu/document/download/e6cd4328-673c-4e7a-8683-f63ffb2cf648_ro?filename=Political%20Guidelines%202024-2029_RO.pdf.
([30]) JO C 243, 27.6.2022, p. 35.
([31]) JO C 243, 27.6.2022, p. 35.
([32]) *New framework for a just digital and green transition*.
([33]) Orientări politice pentru următoarea Comisie Europeană 2024-2029.
([34]) JO C 243, 27.6.2022, p. 35.
([35]) Comisia Europeană, Centrul Comun de Cercetare, Murauskaite-Bull, I., Scapolo, F., Muench, S. și alții, *The future of jobs is green*, Oficiul pentru Publicații, 2021.
([36]) *Considering gender in regional transformations*.
([37]) https://www.ilo.org/publications/flagship-reports/world-social-protection-report-2024-26-universal-social-protection-climate.

Propuneri:

— Comisia Europeană ar trebui să integreze inițiativele privind tranziția justă în punerea în aplicare a Pilonului european al drepturilor sociale (PEDS) și a semestrului european. UE și statele sale membre ar trebui să garanteze libertatea de circulație în ceea ce privește securitatea socială atunci când angajații se mută într-un alt stat membru, în conformitate cu Regulamentul 883/2004;

— statele membre ar trebui încurajate să își revizuiască și să își adapteze, dacă este necesar, sistemele de protecție socială pentru a face față provocărilor sociale, de mediu și economice actuale, pentru a garanta că costurile și beneficiile tranziției verzi sunt partajate în mod echitabil și pentru a asigura servicii de interes general de înaltă calitate, la prețuri abordabile și accesibile. Astfel de sisteme ar putea să includă, printre altele, politici active în domeniul pieței forței de muncă, indemnizații de șomaj, sprijin adecvat pentru persoanele care trăiesc în sărăcie sau sunt expuse acestui risc, salarii minime, cupoane valorice ecologice, sprijin direct pentru venit, în funcție de contextul național ([38]). Autoritățile naționale ar trebui să colaboreze cu întreprinderile non-profit, cu întreprinderile din economia socială și cu alți furnizori de servicii sociale pentru a identifica gospodăriile și persoanele vulnerabile și pentru a le sprijini prin măsuri temporare;

— sistemele de protecție socială pot fi adaptate pentru a asigura securitatea veniturilor, în special în timpul tranziției de la un loc de muncă la altul, servicii de sănătate și de îngrijire prin intermediul unei infrastructuri sociale adecvate, în special în zonele cele mai afectate și pentru grupurile sociale cele mai vulnerabile, pentru a preveni excluziunea socială și a aborda riscurile legate de sănătate și climă ([39]);

— statele membre ar trebui să utilizeze stimulente specifice și bine concepute pentru angajare și tranziție pentru a însoți mobilitatea pe piața forței de muncă între sectoare, regiuni și țări ([40]).

Cooperarea dintre statele membre

4.7. Cooperarea este esențială pentru a sprijini coeziunea și competitivitatea, mai degrabă decât o uniformizare la un nivel inferior în UE. Multe dintre politicile necesare pentru un Pact verde just sunt instituite la nivel național și vor necesita eforturi coordonate din partea statelor membre.

Propuneri:

— întrucât rata pierderilor și câștigurilor de locuri de muncă nu va fi egală pe cuprinsul UE și întrucât, între teritoriile acesteia, există diferențe în ce privește performanțele diverselor tehnologii și competențele, pentru a asigura o tranziție justă la nivelul UE, politica industrială și politica de coeziune ar trebui să fie aliniate, astfel încât să consolideze poziția UE ca actor economic mondial ([41]);

— UE ar trebui să adopte o strategie industrială în conformitate cu obiectivele tranziției juste, care să asigure condiții de concurență echitabile. În acest scop, UE ar putea identifica sectoarele strategice și lanțurile valorice, precum și potențialul economic al fiecărei regiuni și să coordoneze contribuțiile lor la lanțurile valorice din întreaga UE ([42]), ([43]). S-ar putea urma modelul PIIEC ([44]);

— politica de coeziune trebuie să fie în continuare un motor important al unei tranziții juste în regiunile care utilizează în mare măsură o infrastructură bazată pe combustibili fosili. Un fond specific la nivelul UE, cum ar fi Fondul european pentru competitivitate propus ([45]), poate oferi granturi și împrumuturi pentru dezvoltarea de proiecte industriale strategice în regiuni care nu au capacitatea bugetară pentru o astfel de investiție. Sprijinul financiar public, cum ar fi granturile, împrumuturile și achizițiile publice, ar trebui să respecte condiționalitățile sociale și de mediu, pentru a se garanta că finanțarea publică este corelată cu progresul înregistrat ([46]);

— trebuie să existe un sprijin specific pentru statele membre care nu utilizează suficient instrumentele strategice de finanțare ale UE în materie de inovare și cercetare și dezvoltare, precum și pentru sectoarele în expansiune, în special în țările cu constrângeri fiscale;

([38]) JO C, C/2024/1576, 5.3.2024, ELI: https://eur-lex.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj.
([39]) JO C 243, 27.6.2022, p. 35.
([40]) JO C 243, 27.6.2022, p. 35.
([41]) ZOE Institute for Future-Fit Economies (2024).*A Unified Industrial Transition for Europe (UnITE) Pact*.
([42]) *Much more than a market – Speed, Security, Solidarity*.
([43]) ZOE Institute for Future-Fit Economies (2024).*A Unified Industrial Transition for Europe (UnITE) Pact*.
([44]) Raportul Draghi.
([45]) Political guidelines for the next European Commission 2024-2029.
([46]) ZOE Institute for Future-Fit Economies (2024).*A Unified Industrial Transition for Europe (UnITE) Pact*.

— la nivel național, planurile naționale coordonate între diferite sectoare și piețe ale forței de muncă trebuie să vizeze protejarea locurilor de muncă de calitate pentru tranziție, oferind, în același timp, mecanisme adecvate pentru ca partenerii sociali de la nivel național să contribuie la acest proces.

Guvernanța

4.8. Guvernanța este o dimensiune a tranziției juste care nu trebuie subestimată. Indiferent de numărul lor, instrumentele de politică nu sunt de ajuns pentru a aborda complexitatea tranziției juste. Compromisurile dintre diversele instrumente de politică ar trebui evitate sau atenuate prin identificarea timpurie.

Propuneri:

— în centrul cadrului de politică pentru o tranziție justă (CPTJ) se află o abordare politică globală, coordonată și integrată. Dialogurile sociale și civice reprezentative pentru societate și participarea autorităților locale și regionale reprezintă piatra de temelie a punerii ei în practică ([47]);

— trebuie create instrumente analitice și de monitorizare pentru a contribui la elaborarea unor pachete de politici cuprinzătoare și la monitorizarea eficienței programelor de tranziție de la un loc de muncă la altul (măsuri de recalificare și perfecționare, indemnizații pentru tranziția profesională etc.) ([48]);

— impactul de mediu, economic și social pe termen lung al politicilor trebuie luat în considerare în mod sistematic la toate nivelurile de elaborare a politicilor, în special în evaluările *ex ante*. Factorii de decizie ar trebui să prezinte publicului rezultatele evaluărilor, ale previziunilor și ale exercițiilor de monitorizare și să organizeze schimburi cu partenerii sociali, cu societatea civilă și cu alte părți interesate cu privire la rezultate și la eventualele ajustări ([49]);

— factorii de decizie de la toate nivelurile ar trebui să asigure implicarea deplină și semnificativă a lucrătorilor la toate nivelurile și a reprezentanților acestora și a întreprinderilor din toate sectoarele și de toate dimensiunile în anticiparea schimbărilor și în gestionarea proceselor de restructurare, inclusiv a celor legate de tranziția verde, în toate etapele elaborării și punerii în aplicare a politicilor ([50]);

— participarea la elaborarea politicilor ar trebui să capaciteze persoanele, societatea civilă, partenerii sociali și părțile interesate și să le permită să contribuie la conceperea și punerea în aplicare a unor soluții relevante la nivelurile corespunzătoare. Solicitarea opiniei reprezentanților grupurilor vulnerabile/subreprezentate ([51]) ar trebui să se bucure de o atenție specială;

— abordările politice trebuie să coordoneze procesul de elaborare a politicilor la toate nivelurile și în toate domeniile de politică relevante, printre care cercetarea și inovarea. Pe verticală, aceasta înseamnă încurajarea autorităților regionale și locale să joace un rol activ în planificarea, elaborarea, punerea în aplicare și monitorizarea politicilor de tranziție echitabilă. La nivel orizontal, factorii de decizie politică trebuie să colaboreze în toate domeniile tematice de acțiune pentru a identifica lacunele, suprapunerile, compromisurile și sinergiile dintre opțiunile de politică. Identificarea unor astfel de elemente este sprijinită prin dezvoltarea și integrarea unor evaluări solide și transparente ale impactului social, distributiv (ex ante) și asupra ocupării forței de muncă ([52]).

Propuneri specifice la nivelul UE:

— recunoscând că Regulamentul privind guvernanța energetică și Legea europeană a climei ([53]) au fost recent adoptate și actualizate, revizuirile viitoare, astfel cum se indică în scrisoarea de misiune adresată comisarului desemnat pentru energie și locuințe, ar putea explora încorporarea obiectivelor tranziției juste în structurile de guvernanță pe mai multe niveluri. Aceasta include asigurarea alinierii planurilor naționale privind energia și clima (PNEC) la dialogul social și civic privind prioritățile tranziției juste, precum și consolidarea integrării acestora cu alte domenii de politică, cum ar fi politica agricolă comună ([54]);

([47]) JO C, C/2024/1576, 5.3.2024, ELI: https://eur-lex.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj.
([48]) Mesaje-cheie din partea EMCO și a CPS privind punerea în aplicare a Recomandării Consiliului privind asigurarea unei tranziții echitabile către neutralitatea climatică.
([49]) JO C 243, 27.6.2022, p. 35.
([50]) JO C 243, 27.6.2022, p. 35.
([51]) JO C 243, 27.6.2022, p. 35.
([52]) JO C 243, 27.6.2022, p. 35.
([53]) Guvernanța uniunii energetice.
([54]) JO C, C/2024/1576, 6.2.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj.

— Observatorul UE pentru o tranziție justă ar trebui să monitorizeze procesul de tranziție justă al UE, inclusiv politicile și strategiile naționale bazate pe orientările de la nivelul UE, de exemplu în cadrul semestrului european și al planurilor naționale privind energia și clima ([55]), partenerii sociali și societatea civilă fiind incluși în elaborarea unui set de indicatori pentru monitorizare. De asemenea, Observatorul ar trebui să contribuie la actualizarea informațiilor și analizelor prospective privind piața muncii și competențele, identificând și anticipând nevoile în materie de competențe specifice ocupațiilor și de competențe transversale ([56]). Acest lucru ar trebui realizat prin schimburi periodice cu factorii de decizie de la nivel național și regional;

— pentru a permite coordonarea orizontală, CESE propune utilizarea laboratoarelor dedicate politicii UE conduse de Centrul Comun de Cercetare al Comisiei pentru a face să conlucreze diverse direcții generale încă de la începutul procesului de elaborare a politicilor, astfel încât problemele politice să fie abordate dintr-o perspectivă interdepartamentală ([57]);

— pentru a integra participarea cetățenilor într-un mod mai substanțial și mai semnificativ în procesul de elaborare a politicilor, CESE recomandă crearea unui tablou de bord care să arate ce propuneri din partea cetățenilor au fost preluate, iar în cazul celor care nu au fost preluate, să prezinte motivele acestei decizii.

Propuneri specifice la nivelul UE:

— pentru a răspunde nevoilor tranziției juste prezentate în celelalte secțiuni, statele membre ar trebui să consolideze capacitățile operaționale ale serviciilor publice relevante, în vederea furnizării de orientări și a unui sprijin eficace pentru punerea în aplicare a politicilor de tranziție echitabilă ([58]);

— legislația existentă care prevede drepturi de informare și consultare trebuie pusă în aplicare în mod eficace la nivel național.

Activitățile economice și întreprinderile

4.9. Activitățile economice și întreprinderile (cu un accent special pe IMM-uri) ca motoare ale tranziției.

Propuneri:

— pentru a promova antreprenoriatul, în special în regiunile care se confruntă cu provocări legate de tranziție și în sectoarele care promovează obiectivele climatice și de mediu, acordând o atenție deosebită antreprenoriatului femeilor, sprijinul ar trebui să combine măsuri financiare, inclusiv granturi, împrumuturi sau capitaluri proprii, cu măsuri nefinanciare, printre altele servicii de formare și de consiliere, adaptate fiecărei etape a ciclului de viață al întreprinderilor; sprijinul ar trebui să fie favorabil incluziunii și accesibil grupurilor subreprezentate și defavorizate ([59]). Pentru a sprijini în mod eficace spiritul antreprenorial, este esențial să se asigure condițiile adecvate pentru investiții și înființarea de întreprinderi;

— statele membre ar trebui să faciliteze accesul la finanțare și la piețe pentru microîntreprinderi și întreprinderile mici și mijlocii, în special pentru cele care contribuie la obiectivele climatice și de mediu, acordând o atenție deosebită întreprinderilor din economia socială, pentru a stimula crearea de locuri de muncă de calitate pentru toți. Ar trebui să se pună un accent deosebit pe teritoriile cele mai afectate de tranziție și pe sectoarele care sprijină obiectivele tranziției ([60]);

— trebuie consolidate capacitățile organizațiilor patronale care reprezintă IMM-urile astfel încât acestea: 1) să ofere consiliere cu privire la modul în care modelele de afaceri pot deveni mai ecologice și mai durabile; 2) să joace rolul de partener social în relația cu factorii de decizie politică și în dialogul social;

— modelele de afaceri diversificate, inclusiv sistemele circulare și cooperative, cum ar fi sistemul „steward-ownership”, ar putea fi încurajate pentru a îmbunătăți procesele democratice la locul de muncă;

— întreprinderile din sectorul privat trebuie încurajate să integreze strategiile pentru o tranziție justă în eforturile lor de decarbonizare, cu implicarea reală și în timp util a sindicatelor. Prin punerea în aplicare a acestor strategii, întreprinderile pot anticipa efectele tranziției verzi asupra activității lor și asupra forței lor de muncă și pot identifica noi oportunități.

([55]) *The European Green Deal and the „Leave No One Behind” principle*.
([56]) JO C 243, 27.6.2022, p. 35.
([57]) *A policy cycle 2.0 for the European Commission*.
([58]) JO C 243, 27.6.2022, p. 35.
([59]) JO C 243, 27.6.2022, p. 35.
([60]) JO C 243, 27.6.2022, p. 35.

Finanțarea și investițiile

4.10. CESE este convins că, pentru realizarea cadrului de politică pentru o tranziție justă, este esențial să se realizeze investiții adecvate. CESE subliniază că este necesar ca fondurile disponibile să fie alocate mai judicios și utilizate mai eficient.

Propuneri:

— este nevoie de un plan european de investiții pentru o tranziție verde la scară largă, iar strategiile Comisiei trebuie să estimeze nevoile în materie de investiții. Nevoile uriașe de investiții necesită un accent mai puternic și pe investiții publice pentru a accelera tranziția. În acest sens, CESE ia notă cu interes de propunerea privind crearea unui Fond european pentru competitivitate, anunțată de Comisie;

— investițiile trebuie să vizeze teritoriile, persoanele și grupurile sociale vulnerabile, care vor fi cele mai afectate de tranziție. Aceste investiții trebuie să fie productive și sustenabile;

— pot fi luate în considerare condiționalități pentru a garanta că fondurile sunt distribuite în mod corespunzător. În acest sens, s-ar putea aplica ex ante principiul de „a nu aduce prejudicii semnificative", principiul de „a nu aduce prejudicii coeziunii" și s-ar putea introduce un nou principiu, de „a nu aduce prejudicii sociale", urmând ca, ex post, să se dovedească îndeplinirea condițiilor pentru accesarea fondurilor rămase. Discuția despre necesitatea de a institui principiul de „a nu aduce prejudicii sociale" ar putea avea loc în rândul părților interesate relevante;

— fondurile de la nivelul UE ar trebui să fie coordonate printr-un cadru strategic care să le conecteze obiectivele și să simplifice înțelegerea opțiunilor de către statele membre. În plus, în conformitate cu orientările politice de creștere a finanțării pentru o tranziție justă, ar trebui extinse Fondul pentru o tranziție justă și Fondul social pentru climă, iar statele membre ar putea promova practicile de achiziții publice responsabile din punct de vedere social, printre altele aplicând criterii de atribuire de natură socială care să creeze oportunități pentru persoanele cele mai afectate de tranziția verde, promovând, totodată, criteriile de atribuire verzi ([61]);

— de asemenea, statele membre vor avea nevoie de o marjă bugetară pentru a investi în tranziție și pentru a o pune în aplicare. În ceea ce privește cadrul de guvernanță economică reformat recent, Comitetul subliniază că ar putea fi necesare inițiative suplimentare pentru a se garanta că se mobilizează suficient capital privat și public pentru tranziția verde și coeziunea socială ([62]);

— statele membre ar trebui să evalueze și să adapteze sistemele de impozitare la provocările generate de tranziție, în special prin reorientarea sarcinii fiscale dinspre forța de muncă și reducerea sarcinii fiscale asupra costului forței de muncă pentru grupurile cu venituri mici și medii spre surse de venit care contribuie la obiectivele climatice și de mediu ([63]).

Un pachet de politici pentru o tranziție justă pentru lumea muncii

4.11. CESE solicită instituirea unui pachet de politici europene pentru o tranziție justă în lumea muncii prin anticiparea și gestionarea schimbărilor, dialogul social și negocierea colectivă fiind principii de bază ([64]). Acest pachet ar trebui să preia propunerile relevante adresate statelor membre și să includă în mod specific:

— o cartografiere a nevoilor și strategiilor în materie de competențe, însoțită de evaluări riguroase ale impactului socioeconomic la nivel național, sectorial, regional și local, realizate de experți în competențe dispunând de suficiente resurse, cu mecanisme regionale de monitorizare și sprijin care să ajute întreprinderile, în special IMM-urile, și lucrătorii să atingă aceste obiective. Această cartografiere ar trebui efectuată de partenerii sociali și de guvernele de la nivelurile respective;

— instituirea și punerea în aplicare a unor programe adecvate de dezvoltare a competențelor la fiecare dintre nivelurile de mai sus, care să le permită lucrătorilor, tinerilor, șomerilor și altor grupuri vulnerabile (persoane în vârstă, persoane cu dizabilități, migranți etc.) să își revizuiască competențele și să își actualizeze orientările profesionale, să își consolideze capacitatea de inserție profesională și de mobilitate și să se înscrie într-un parcurs de tranziție profesională fezabil și dezirabil;

([61]) JO C 243, 27.6.2022, p. 35.
([62]) JO C 146, 27.4.2023, p. 53, punctul 1.12.
([63]) JO C 243, 27.6.2022, p. 35.
([64]) JO C, C/2024/1576, 5.3.2024, ELI: https://eur-lex.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj.

— instituirea unui acces semnificativ și exercitabil la ore de formare compensate integral pentru toți lucrătorii, prin măsuri precum prestațiile de înlocuire a salariilor, indiferent de tipul de contract, în timpul programului de lucru, cu măsuri specifice de acces pentru femei și grupurile vulnerabile;

— garantarea creării, la nivel de întreprindere, a unor sisteme eficace de participare, informare și consultare a lucrătorilor, în conformitate cu normele aplicabile. De asemenea, garantarea consolidării sferei de acoperire a negocierilor colective, în special în sectoarele emergente și în conformitate cu cerințele Directivei privind salariul minim;

— integrarea inițiativelor privind tranziția justă în punerea în aplicare a Pilonului european al drepturilor sociale (PEDS) și a semestrului european. UE și statele sale membre ar trebui să garanteze libertatea de circulație în ceea ce privește securitatea socială atunci când angajații se mută într-un alt stat membru, în conformitate cu Regulamentul 883/2004;

— crearea unor stimulente puternice pentru ca întreprinderile: să acorde prioritate perfecționării angajaților actuali pentru a acoperi lacunele în materie de competențe; să elaboreze, să publice și să actualizeze periodic planuri de tranziție ale întreprinderilor care să anticipeze schimbările și să elaboreze strategii de gestionare a efectelor posibile; să încurajeze majorarea contribuțiilor destinate uceniciei și formării, în conformitate cu modelele naționale, pentru a finanța parțial formarea lucrătorilor la nivel regional;

— anticiparea, pregătirea și gestionarea restructurării trebuie să fie coordonate cu autoritățile publice și cu părțile interesate relevante, fiecare în funcție de rolul și competențele pe care le deține și la momentul potrivit. Acest lucru ar trebui să asigure dezvoltarea unor parcursuri de tranziție de la un loc de muncă la altul, cu accent pe protejarea drepturilor lucrătorilor de a rămâne în regiunea lor și pe respectarea alegerii lor de a rămâne în același sector;

Bruxelles, 5 decembrie 2024.

Președintele
Comitetului Economic și Social European
Oliver RÖPKE